

ІВАН КОЗАЧЕНКО — НАРОДНИЙ МАЙСТЕР ІЗ ЛУКИ

Розглянуто життя та творчість майстра з виготовлення народних духових інструментів з Полтавщини І. Козаченка.

Ключові слова: сопілка, жоломига, фольклор, народні інструменти.

Рассмотрены жизнь и творчество мастера по изготовлению народных инструментов с Полтавщины И. Козаченко.

Ключевые слова: сопилка, жоломыга, фольклор, народные инструменты.

The life and creative work of expert of making folk wind instruments from Poltava I. Kozachenko are discovered.

Key words: sopilka, zholomyga, folk, folk instruments.

Сучасність потребує від суспільства історичного аналізу процесів та подій, що відбуваються в ньому, осмислення ролі індивідуума, його соціального значення в розвитку політичного і культурного життя країни. Тому виникає необхідність підтримки особистостей, котрі відіграють роль зберігачів культурної національної спадщини та за власною ініціативою намагаються долучити до цієї справи молодь. Отже, актуальність зумовлена необхідністю вивчення та популяризації мистецького досвіду репрезентантів традиційної музики.

Складна економічна ситуація сучасної України позначилася на всіх сферах суспільного буття, науці та культурі. Закриваються через брак фінансування музичні, хореографічні та художні школи, занепадають цілі пласти художньої культури.

Та попри всі перешкоди й проблеми продовжують існувати фольклорні гурти, серед яких одним з визначних є колектив «Лучанські барви», інструменти (сопілки) для якого виготовляє музикант-пропагандист народного мистецтва, керівник, вихователь і виконавець Іван Іванович Козаченко.

Проблему функціонування сопілкарського виконавства в Україні загалом й виготовлення народних духових інструментів зокрема розглядали в своїх працях відомі вітчизняні митці Є. Бобровников, Н. Матвеев, М. Хай. Утім, багаторічна й плідна творча діяльність майстра І. Козаченка не висвітлювалася в публіцистиці.

Мета статті — виявити чинники впливу на становлення світогляду, громадської свідомості, власної гідності й активної життєвої позиції цього митця.

Іван Іванович Козаченко народився 15 грудня 1938 р. на Полтавщині в селі Скоробагатки. По чоловічій лінії родина була співучою: співали дід Омелян, уїзний суддя, батько і тітка. Іван Омелянович керував аматорським хором села, віртуозно грав на балалайці, гітарі та мандоліні. Домашнє музикування значною мірою вплинуло на розвиток творчої особистості І. І. Козаченка.

1946 р. — початок навчання в сільській школі. За час навчання майбутній майстер поступово опанував декілька інструментів: балалайку, гітару, мандоліну, гармонь, а також співав у хорі, брав участь у «Святах врожаю» (1947–1953 рр.) та мріяв навчатися в Полтавському музичному училищі на скрипці (Козаченко грав на цьому інструменті, який для нього зробив дід). Проте мрія стати скрипалем не здійснилася, оскільки цьому завадили складні сімейні обставини: батько захворів на запалення легенів і згодом помер, матері довелося самостійно утримувати домашнє господарство, повна відсутність грошей тощо. Замість здобуття музичної освіти Козаченко став теслею на будовах Донбасу, але вільний час продовжував займатися улюбленою справою — грав в оркестрі народних інструментів на мандоліні.

Із середини 1950 рр. художня творчість стала невід’ємною складовою життя та діяльності майбутнього майстра. У 1958 р. Козаченко проходив строкову службу в армії в Польщі, в невеликому містечку під Любліном Легниці. Але слабке здоров’я матері змусило його повернутися в село, де він працював трактористом, учителем фізкультури та виробничого навчання в школі, постійно грав у створеному сільському народному оркестрі, опанував баян. За гаслом Комуністичної партії «Сільським клубам — професійних музикантів» вирушив здобувати першу музичну освіту на річні курси баяністів та хормейстерів у невелике містечко Лохвиця. Із цього часу розпочинається музична діяльність І. Козаченка як диригента-керівника фольклорних колективів.

1960 р. — новий етап розвитку професійної майстерності: І. Козаченко став студентом заочного відділення Сумського музичного училища за фахом диригент хору в класі Галини Володимирівни Плаксії, паралельно також працюючи вчителем співу в школі та керівником колективами художньої самодіяльності в рідному селі та в сусідніх Ісківцях. Під впливом свого друга Івана Галича, співака хору Кременчуцького автозаводу, за допомогою посібника з виготовлення діатонічної сопілки відомого сопілкаря Є. Бобровникова, Іван Козаченко виготовив з вишні першу сопілку, діатонічну за звукорядом, із шістьма отворами. На саморобних інструментах друзі грали в дуєті та виступали з концертами в Полтавській області, згодом грали у Звітньому концерті Полтавської області в Києві в Жовтневому палаці. У той час створено першу експериментальна жоломигу та діатонічні сопілки різних діапазонів для власного музикування.

Кілька подій у житті І. І. Козаченка значно вплинули на подальші напрями його діяльності. Насамперед, це співпраця з Іваном Григоровичем Левченком, баяністом за фахом, випускником Київського інституту культури, директором місцевої музичної школи. За словами Івана Івановича, це його генератор ідей, оскільки І. Г. Левченко сприяв створенню в селі фольклорного колективу, який не тільки б співав, але й супроводжував спів грою на народних інструментах,

передусім духових. Існування й успішна діяльність такого вокально-інструментального ансамблю потребували численних інструментів, які почав виготовляти майстер-початківець І. Козаченко.

У 1992 р. під час перебування Івана Івановича в Києві на курсах керівників фольклорних колективів відбулася важлива подія — зустріч із Дмитром Деменчуком. Програма курсів складалася з відвідування та вивчення досвіду роботи таких відомих колективів, як Український державний народний хор ім. Г. Вірьовки та Український державний ансамбль народного танцю ім. П. Вірського. Саме там майстер-початківець зустрівся з відомим реформатором народної діатонічної сопілки.

Відвідання майстерні відомого сопілкаря та можливість ознайомитися з його новою конструкцією сопілки надихнули на нові пошуки в справі виготовлення інструментів. Завдяки збільшенню кількості отворів з шести до десяти розширилися звуковий діапазон та ладотональні, темброві й віртуозні можливості нового, відтепер хроматичного інструмента. Виникнення хроматичної сопілки з десятьма отворами конструкції Д. Деменчука розширило сфери її функціонування з суто побутової до професійно-концертної.

Важливу роль у практиці І. Козаченка відіграло інтерн'ю і стаття в газеті «Сільські вісті» на початку 1990 рр. Завдяки публікації слава про полтавського майстра народних інструментів поширилася за межі батьківщини. Замовлення на виготовлення сопілок, свирілей, окарин, рогів почали надходити не тільки з усієї України: Львова, Харкова, Сум, Києва, але й із Санкт-Петербурга, Белгорода, навіть зі Сполучених Штатів Америки.

Нині на інструментах Івана Козаченка грають у Київській спеціалізованій музичній школі, Київському державному педагогічному університеті, Харківській державній академії культури, Полтавській обласній філармонії, Сумському училищі мистецтв тощо.

Для виготовлення інструментів майстер використовує різноманітні види деревини: грушу, граб, сливу, волоський горіх, черешню, явір, калину. Завдяки такій різноманітності кожен інструмент має свій тембр звучання, індивідуальні властивості, особливості використання в різних погодних умовах. Кожна сопілка, свиріль або окарина — ексклюзивна, має свій «живий» характер. Та їх об'єднують наповнений, подібний до людського голосу, звук, доведена до досконалості висока якість оброблення сировини й оздоблення суто національним і водночас характерним для всіх інструментів візерунком із власним автографом (своєрідним виробничим знаком).

Гурт «Лучанські барви» зі званням народного в кількості чотирнадцяти дорослих осіб давно вже став постійним учасником фестивалів та концертних програм Полтавської державної філармонії. Але концертна діяльність — тільки один етап їх творчого життя. При ансамблі діє дитяча група, що також співає український народний

фольклор, супроводжуючи спів грою на народних інструментах. І всім цим колективом керує, забезпечує інструментарієм та долучає до спільної справи наступне покоління водночас звичайна й незвичайна людина, зустріч із якою несе невичерпаний запас цілющої життєвої енергії. Якщо розглядати життя Івана Івановича Козаченка як представника талановитого та творчого українського народу — звичайна, але незвичайна, якщо зважити на сучасні умови перебування цього народу в постсоціалістичному суспільстві, що потребують від людини домінанти не високих духовних якостей, а фінансової незалежності та фізичної сили.

Світогляд дорослої людини, її життєва філософія, принципи формування між людських стосунків складаються поступово. Це тривалий процес. Та найбільшого значення у формуванні фундаментальних принципів світогляду та відносин у суспільстві мають саме перші шість років життя. Саме тоді, під час домашнього музикування та співу разом із батьками в аматорському хорі, викристалізувався натхненний пропагандист народної пісні й народного інструментального музикування, майстер народного духового інструмента І. І. Козаченко.

Список літератури

1. Шреєр-Ткаченко О. Історія української музики. Ч.1: Розвиток української музичної культури від найдавніших часів до середини XIX століття / О. Шреєр-Ткаченко. — К.: Муз.Україна, 1980. — 197с.
2. Мистецтво України: Біографічний довідник / Під ред. А. В. Кудрицького. — К.: «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 1997. — 700 с.
3. Грінченко М. Історія української музики / М. Грінченко. — К.: «Спілка», 1922. — 288 с.
4. Сокальський О. Мистецька освіта на Україні / О. Сокальський. — К.: Музична Україна, 1967. — 85 с.
5. Бобровников Є. Грай, музико / Є. Бобровников. — К.: Муз.Україна, 1968. — 84 с.
6. Матвеев Н. Оновлення сопілки / Н. Матвеев. — К.: Державне вид-во образотворчого мистецтва і музичної літератури УРСР, 1959. — 40 с.
7. Колесса Ф. Шкільний співаник / Ф. Колесса. — К.: Муз. Україна, 1991. — 224 с.

Надійшла до редколегії 11.11.2013 р.